

ԿԱԽՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԵՎ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ ԹՎԱՅԻՆ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒՄՆԵՐԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆՈՒՄ

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի
գիտակրթական միջազգային կենտրոնի
հոգեբանության ամբիոնի հայցորդ
kristine.petrosyan@edi.isec.am

DOI: 10.54503/978-9939-1-2075-1-106

Համառոտագիր

Կախվածությունն հասկացությունը մարդկանց մոտ ի հայտ է եկել դեռ վաղ ժամանակներից: Այն դրսևորվել է տարբեր տարիքի, սեռի, ազգության անձանց մոտ: Արդի ժամանակներում այս խնդրի կանխարգելման նպատակով մշակվում են տարբեր մեթոդներ: Հոդվածում քննարկվում են թվային փոխակերպումների դարաշրջանում կախվածությունների տարածման ուղիները և դրանց հետ կապված վտանգները: Առօրյա իրականության մեջ թվային տեխնոլոգիաների արագ զարգացումը, ինչպես նաև համացանցի և սոցիալական ցանցերի ազդեցությունը, էական կերպով ազդեցություն են ունեցել մարդկային վարքագծի և սոցիալական միջավայրի վրա: Թվային տեխնոլոգիաների միջոցով մարդիկ ավելի հաճախ են հակված լինում ունենալու կախվածություն թվային համակարգերից, ինչը բարձրացնում է ռիսկերը:

Այս աշխատանքում ներկայացված է, թե ինչպես են կախվածությունները տարածվում տարբեր ոլորտներում՝ սկսած անձնական կախվածություններից (օրինակ՝ սոցիալական մեդիա) մինչև համընդհանուր բնույթ կրող կախվածությունը թվային ենթակառուցվածքներից ու կիբեռնոսֆերայի: Հոդվածում նաև վերլուծում է թվային փոխակերպումների ազդեցությունը սոցիալական, տնտեսական և հոգեբանական ոլորտներում՝ ընդգծելով դրանց հնարավոր բացասական հետևանքները և առաջարկելով հնարավոր լուծումներ:

Բանալի բառեր և բառակապակցություններ՝ կախվածություն, տվյալների անվտանգություն, թվային փոխակերպում, կիբեռնոսֆերայի, սոցիալական մեդիա, թվային ենթակառուցվածքներ, կախվածությունների տարածում, տեխնոլոգիական աճ, հոգեբանական ազդեցություն, կիբեռնոսֆերայի:

PATHS AND RISKS OF ADDICTION SPREAD IN THE ERA OF DIGITAL TRANSFORMATION

KRISTINE PETROSYAN

International Scientific-Educational Center of the
National Academy of Sciences of the Republic of Armenia
To the Department of Psychology, Applicant
kristine.petrosyan@edi.isec.am

Abstract

The concept of addiction has appeared among people since ancient times. It has affected people of different ages, genders, and nationalities. In modern times, various methods are being developed to prevent this problem. The article discusses how addictions spread in the era of digital transformations and the dangers associated with them. The rapid development of digital technologies in everyday reality, as well as the influence of the Internet and social networks, has had a significant impact on human behaviour and the social environment. Through digital technologies, people are more often inclined to be addicted to digital systems, which increases the risks.

This work presents how addictions spread in various areas, from personal addictions (for example, social media) to universal addictions to digital infrastructures and cyberattacks. The article also examines the impact of digital transformations on the social, economic, and psychological spheres, highlighting their potential negative consequences and suggesting possible solutions.

Keywords and phrases: Addiction, data security, digital transformation, cybersecurity, social media, digital infrastructure, spread of addictions, technological growth, psychological impact, cyberattacks.

ПУТИ И ОПАСНОСТИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЗАВИСИМОСТИ В ЭПОХУ ЦИФРОВЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

КРИСТИНЕ ПЕТРОСЯН

Соискатель кафедры психологии
Международного научно-образовательного центра
Национальной академии наук Республики Армения
kristine.petrosyan@edi.isec.am

Аннотация

Понятие зависимости существовало среди людей с древних времен. Это проявляется у людей разного возраста, пола и национальности. В настоящее время разрабатываются различные методы предотвращения этой проблемы. В статье рассматриваются пути распространения зависимостей в эпоху цифровой трансформации и связанные с ними опасности. В повседневной реальности стремительное развитие цифровых технологий, а также воздействие Интернета и социальных сетей оказали существенное влияние на поведение человека и социальную среду. С появлением цифровых технологий люди с большей

вероятностью станут зависимыми от цифровых систем, что увеличивает риски. В настоящей работе показано, как зависимости распространяются в различных областях: от личных зависимостей (например, от социальных сетей) до всеобщих зависимостей от цифровых инфраструктур и кибератак. В статье также анализируется влияние цифровых трансформаций на социальную, экономическую и психологическую сферы, выделяются их потенциальные негативные последствия и предлагаются возможные решения.

Ключевые слова: зависимость, безопасность данных, цифровая трансформация, кибербезопасность, социальные сети, цифровая инфраструктура, распространение зависимостей, технологический рост, психологическое воздействие, кибератаки.

Ներածություն

Թվային փոխակերպումները վերափոխել են մեր կյանքը՝ առաջացնելով նոր հնարավորություններ ու մարտահրավերներ: Փոփոխություններ են տեղի ունենում բոլոր ոլորտներում՝ կրթություն, առողջապահություն, տնտեսություն, ինչպես նաև մարդկանց անձնական և սոցիալական կյանքում: Թվային տեխնոլոգիաների զարգացումը առաջացնում է այնպիսի իրողություններ, որոնք առաջ են բերում թվային կախվածությունների՝ համացանցային և սոցիալական ցանցերի, խաղերի, առցանց գնումների և այլ դիջիթալ ծառայությունների անընդհատ օգտագործման միջոցով: Այս պրոցեսը, որը համընկնում է թվային հեղափոխության հետ, մեծապես ազդում է մարդու վարքագծի, մտածողության և սոցիալական կապերի վրա: Այնուամենայնիվ, թվային կախվածությունները կրում են ոչ միայն հոգեբանական, այլ նաև սոցիալական ու տնտեսական ռիսկեր: Մասնավորապես, այս կախվածությունները կարող են ազդել մարդու աշխատունակության վրա, առաջացնել սոցիալական փոխհարաբերությունների խաթարում, իսկ մեծ կազմակերպություններ ու պետություններ, կախված լինելով թվային ենթակառուցվածքներից, կարող են ենթարկվել կիբեռհարձակումների և տեղեկատվական պատերազմների: Այս գեկույցում կքննարկվի, թե ինչպես են զարգանում թվային կախվածությունները, ինչու են դրանք տարածվում, և որոնք են դրանց հնարավոր բացասական հետևանքները ոչ միայն անհատների, այլև սոցիումի ու տնտեսության մակարդակով: Թեմայի խորացումն անհրաժեշտ է հատկապես այն ժամանակներում, երբ թվային տեխնոլոգիաների գլոբալացումը և ինտերնետ կապերի արագացումը ամեն օր ստեղծում են նոր կախվածություններ, որոնց տարածումը կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ մարդու առօրյա կյանքում: Հոդվածում քննարկվում են թվային կախվածությունների վտանգները և դրանց կառավարման ուղիները՝ առաջարկելով լուծումներ ինչպես անհատական, այնպես էլ կազմակերպչական ու պետական մակարդակներում:

Տեսամեթոդական հիմքեր

Հոդվածում կիրառվում է տեսական վերլուծություն, որը հիմնվում է մասնագիտական գրականության ուսումնասիրության վրա, մասնավորապես Բերգենի, Սմիթի, Գարսիայի, Կրոգանի, Մոդերսի, Թոմփսոնի, Ջոհնսոնի՝ թվային կախվածությունների տեսակները բացահայտելու, դրանց պատ-

ճառահետևանքային կապերը բացատրելու և սոցիալ-հոգեբանական ազդեցությունները գնահատելու վերաբերյալ տեսական մոտեցումների հիման վրա:

Ուսումնասիրության մեթոդներ

Հոդվածում օգտագործվել են հետևյալ մեթոդները՝

Տեսական վերլուծություն – տարբեր հեղինակների գիտական աղբյուրների վերլուծություն թվային կախվածությունների երևույթը բացահայտելու և տարբեր ձևերը (սոցիալական մեդիա, խաղեր, ԱԻ համակարգեր և այլն) դասակարգելու համար:

Համադրական վերլուծություն – տարբեր աղբյուրների, օրինակների և սոցիալական դաշտերում թվային կախվածությունների դրսևորումների համեմատություն՝ ձևերի, հետևանքների և տարածման ուղիների տեսանկյունից:

Նկարագրական մեթոդ – թվային կախվածության ձևերի և դրանց ազդեցության նկարագրություն անհատական, սոցիալական և տնտեսական մակարդակներում:

Տեսական վերլուծություն

Թվային կախվածությունը նոր ձևերի մեջ դրսևորվող կախվածություն է, որը կապված է թվային տեխնոլոգիաների, հատկապես ինտերնետի և սոցիալական ցանցերի մշտական օգտագործման հետ: Այս ամենը դրսևորվում է մարդու կյանքի տարբեր ոլորտներում՝ սոցիալական, մասնագիտական, անձնական և հոգեբանական: Թվային տեխնոլոգիաների ազդեցությունն առաջացնում է ոչ միայն կախվածություն տեխնիկական և գործնական մակարդակներում, այլ նաև խորացնում է մարդու հոգեբանական և սոցիալական խնդիրները [8, էջ 45-67]: Այս ամենը բնութագրվում է, որպես խիստ ուժեղ մղում, որն առաջանում է անընդհատ թվային տեխնոլոգիաների, ինտերնետի կամ սոցիալական ցանցերի միջոցով մարդկանց հետ կապ հաստատելու և անընդհատ առցանց գտնվելու: Սա կարող է համարվել կախվածություն, քանի որ անձը սկսում է կորցնել իր վերահսկողությունը թվային միջավայրում անցկացրած ժամանակի նկատմամբ, իսկ դադար վերցնելը կարող է առաջացնել անհանգստություն, հոգեբանական սթրես և նույնիսկ դեպրեսիա [6, էջ 12-34]:

Թվային կախվածության ձևեր են համարվում՝

Սոցիալական մեդիայի կախվածություն– Այս ձևը բաղկացած է այն բանից, որ մարդիկ սկսում են ավելի շատ ժամանակ անցկացնել սոցիալական ցանցերում (Facebook, Instagram, TikTok և այլն), որպեսզի կարողանան իրականացնել իրենց սոցիալական փոխազդեցությունները, հետևել իրենց ընկերների կյանքին և ստանալ սոցիալական հաստատում (լայքեր, մեկնաբանություններ և այլն): Այս կախվածությունը կարող է հանգեցնել պարբերական բացակայություն կամ խիստ ավելորդ ակտիվություն սոցիալական մեդիա հարթակներում՝ դառնալով հիմնական աղբյուր, որը ապահովում է մարդու ինքնագնահատականը [2, էջ 78-101]:

Խաղերի կախվածություն– Այսպիսի կախվածությունը ներառում է ժամերով կամ օրերով շարունակական խաղեր խաղալը՝ հատկապես առցանց խաղերում, որոնք դառնում են կյանքի առաջնային նպատակը: Տվյալ

կախվածությունը կարող է նպաստել մարդու սոցիալական մեկուսացմանը, կրճատելով իրական կյանքի փոխահարաբերությունները և համընկնումներով տրված խնդիրների լուծմանը **[1, էջ 103-120]**:

Արհեստական ինտելեկտի և ավտոմատացված համակարգերի կախվածություն– Մարդիկ սկսում են կախված լինել այն համակարգերից, որոնք ստեղծում են կյանքի հեշտացումներ՝ ավտոմատացված բանկային համակարգեր, առցանց գնումներ և այլ ծառայություններ: Սրանք վերածվում են սովորույթների, որոնք մարդը չի կարողանում հեշտությամբ թողնել **[4 էջ 45-59]**:

Տվյալների և մեխիզմների մշտական սրացում (նորություններ և ազդարարումներ)– Այս կախվածությունը պայմանավորված է այն բովանդակությամբ, որը անընդհատ ստացվում է հեռախոսից, տարբեր հավելվածներից և էլփոստից՝ ինֆորմացիայի ձեռքում ու մշտական ափսոսանքի պատճառով: Մարդիկ սկսում են զգալ շտապություն և անհանգստություն, երբ չեն ստանում իրենց սովորական ինֆորմացիան **[5, էջ 67-89]**:

Բլոգերի կամ վլոգերի հետևում– Այժմ շատ մարդիկ ժամանակ կարող են տրամադրել իրենց սիրելի բլոգերների, վլոգերների, YouTube կամ այլ տեսողական հարթակների հետևում՝ դիտելով կոնտենտներ, և երբեմն կարողանում են խորանալ իրենց հաճելի բովանդակության մեջ **[7, էջ 13-45]**:

Անհանգստություն և բացակայություն իրական կյանքում– Թվային կախվածությունը կարող է հանգեցնել անհանգստության և որոշ մարդկանց մեջ մոտեցում, երբ նրանք չեն կարողանում պահել իրենց առցանց ներկայությունը կամ չօգտագործեն իրենց թվային միջավայրը **[3, էջ 50-70]**: Թվային կախվածությունը, հատկապես եթե այն չի գիտակցվում և չի կարգավորվում, կարող է հանգել մի շարք բացասական հետևանքների՝

Սոցիալական առանձնացումը– Ժամանակի մեծ մասը անցկացնելով համացանցում՝ մարդը կարող է զրկվել իրական սոցիալական շփումներից, ինչը կարող է նպաստել մենակության և այլ հոգեբանական խնդիրների զարգացմանը **[8, էջ 45-67]**:

Համակարգչային վրանգներ և վնասներ առողջությանը– Երկարատև աշխատանքը թվային սարքերի վրա կարող է վնասել աչքերը, առաջացնել գլխացավեր, նյարդային համակարգի խնդիրներ և այլն **[6, էջ 89-102]**:

Հոգեբանական խնդիրներ– Կախվածությունը կարող է առաջացնել հոգեբանական բարդություններ՝ ներառյալ խորը դեպրեսիաներ, անհանգստություն և ինքնագնահատականի անկում **[2, էջ 78-101]**:

Կամայական ժամանակի կորուստը– Թվային կախվածության պատճառով մարդիկ կարող են կորցնել կարևոր ժամանակ՝ զրկվելով աշխատանքից, ուսման կամ անձնական զարգացման հնարավորությունից՝ չհաջողելով լրջանալ **[4, էջ 45-59]**:

Թվային փոխակերպումները վերջին տասնամյակներում ունեցել են էական ազդեցություն ոչ միայն տեխնոլոգիաների զարգացման, այլև ամբողջ հասարակության կառույցների, սոցիալական հարաբերությունների և մշակույթի վրա: Այս փոփոխությունները ազդել են սոցիալական վարքագծի, անձնական փոխազդեցության, աշխատանքային գործընթացների և հանրային կյանքում ընդունված ձևերի վրա: Թվային տեխնոլոգիաների

ազդեցությունը բացահայտվում է ոչ միայն որպես գործիք, այլև որպես կյանքի նորույթ, որն առաջացնում է նոր շփման մեթոդներ, նոր սոցիալական մարտահրավերներ ու նոր կախվածություններ: Սոցիալական մեդիան, որպես թվային փոխակերպումների ամենամեծ ներկայացուցիչներից մեկը, ունի համաշխարհային ազդեցություն մարդկային փոխհարաբերությունների վրա: Սոցիալական ցանցերի և մեսիջների հավելվածների օգտագործումը նպաստել է մարդու սոցիալական շփումների նոր մակարդակի ձևավորմանը, որը զգալիորեն տարբերվում է ավանդական դեմ առ դեմ շփումներից: Դրանք հնարավորություն են տալիս մարդկանց կապ պահպանելու աշխարհի տարբեր մասերում՝ թույլ տալով միաժամանակ անցկացնել բազմաթիվ և արագ զարգացումներ **[6, էջ 12-34]**: Այդ ազդեցությունը ունի նաև բացասական կողմեր: Նման փոխազդեցությունները հաճախ են առաջացնում «ձայնի աղեղը», երբ մոդելավորվում են հարաբերություններ, որոնք ավելի շուտ ձևավորված են տեխնոլոգիական միջավայրում, քան իրական կյանքի մեջ: Այս տեխնոլոգիական շփումները որոշ դեպքերում կարող են խթանել սոցիալական առանձնացումը՝ իրական շփումները կորցնելով: Սոցիալական մեդիայի կախվածությունն ու դրան մշտական հետևելը կարող են հանգեցնել հոգեբանական խնդիրների՝ ինչպես դեպրեսիաներ և անհանգստություն **[8, էջ 45-67]**: Այս ամենը մեծ ազդեցություն է ունենում աշխատաշուկայի և կրթական համակարգերի վրա: Առցանց աշխատանքի նոր հնարավորությունները, հեռավար աշխատանքը, ինչպես նաև տեղեկատվության առցանց հասանելիությունը հանգեցրել են աշխատատեղի և կրթության ձևերի փոփոխությունների: Սա հնարավորություն է տալիս ինչպես անձանց, այնպես էլ կազմակերպություններին հեշտությամբ և արագորեն փոխանակելու տեղեկություններ և իրականացնելու գործնական ծրագրեր՝ առանց տարածական սահմանափակումների: Սոցիալական մեդիայի և հաղորդակցման թվային միջոցները սրընթաց դարձրել են աշխատանքային գործընթացները՝ ձեռնարկությունների համար ստեղծելով նոր մրցակցային բնագավառներ **[2, էջ 78-101]**: Միևնույն ժամանակ սա հանգեցրել է նաև աշխատաշուկայի փոփոխությունների: Ավանդական աշխատատեղերը և կոշտ աշխատանքի պայմանները սկսում են փոխարինվել ձկուն, ծրագրային և հեռավար աշխատանքով: Այս փոփոխությունները փոխում են հասարակության սոցիալական կառուցվածքը, որտեղ միակ աշխատելու հնարավորություն կարող է լինել թվային տնտեսության մեջ: Այս պայմաններում մարդիկ հաճախ են կախվում թվային ենթակառուցվածքներից, ինչպիսիք են՝ առցանց բանկային ծառայությունները, առևտրային հարթակները և կրթական էլեկտրոնային ռեսուրսները **[4, էջ 45-59]**: Այս ամենի արդյունքում փոխվել է մարդկանց արժեքային համակարգը: Ժամանակակից հասարակությունը ձգտում է մեծապես արժեքավորել թվային ներկայությունը, հատկապես սոցիալական ցանցերի միջոցով: Նոր մշակութային նախասիրություններ են ձևավորվում՝ կապված արագ տեղեկատվության ստացման, արագ նորաձևությունների և արագ մաքսիմալիզացման հետ: Հաճախ մարդիկ սկսում են չափազանց կարևորել թվային վարկանիշը՝ լայքեր, մեկնաբանություններ և պարբերական արձագանքներ: Սոցիալական ցանցերի կիրառումը փոխում է մարդկանց ինքնագնահատականը՝ նրանց առաջնային արժեքը դառնալով այն, թե ինչպե՞ս են նրանք ընդունվում թվային աշխարհում **[5, էջ 67-89]**: Այսօրինակ

վարքագծի փոփոխությունները բացատրվում են թվային աշխարհի շեղմամբ՝ առաջացնելով նոր հոգեբանական և սոցիալական մարտահրավերներ, որոնք նախորդ սերունդների համար չէին գոյություն ունեցել: Մշակույթները սկսում են «առցանց» արժեքների ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել, քան իրական կյանքի մեջ: Սա հաճախ կարող է բերել մարդու հոգեբանական վատթարացման՝ կախվածություն թվային հաստատումներից, հուզական պակասի և սոցիալական անբավարարության զգացողություններից **[1, էջ 103–120]**: Նույնիսկ չնայած թվային աշխարհում ապրող հանրությունը կարող է առաջարկել նոր հնարավորություններ և շփումների ձևեր, այն նաև բերեց մի շարք սոցիալական վտանգներ: Անհնար է մոռանալ նաև կիբեռբուլինգի, գաղտնիության խախտումների, թունավոր ինտերնետային միջավայրի և կիբեռհարձակումների մասին, որոնք մեծապես ազդում են ինչպես երեխաների, այնպես էլ մեծահասակների վրա: Սոցիալական մեդիայի ազդեցությունն այս ամենի վրա երբեմն այնքան մեծ է, որ մարդիկ դառնում են ավելի խոցելի՝ հատկապես երիտասարդները, որոնք դեռ ձևավորվում են իրենց սոցիալական և հուզական ինքնությունը **[3, էջ 50–70]**:

Ստացված արդյունքներ

Թվային կախվածությունը նոր և արտառոց երևույթ է, որը տարածվում է դարաշրջանում, երբ թվային տեխնոլոգիաները և ինտերնետային ծառայությունները դարձել են մարդկանց առօրյայի անբաժանելի մասը: Թվային փոխակերպումների ժամանակաշրջանում, երբ տեխնոլոգիաները արագորեն զարգանում են և դառնում ավելի մատչելի, թվային կախվածությունները տարածվում են ոչ միայն անհատների շրջանում, այլ նաև կազմակերպությունների ու պետությունների մակարդակներում: Թվային տեխնոլոգիաների միջոցով մարդկանց կյանքը կտրուկ փոխվել է, և այս փոփոխությունները մեծապես ազդել են թե՛ անհատների հոգեբանական, թե՛ սոցիալական վիճակի վրա **[6, էջ 12–34]**: Իրականում, տարածման միտումը առավելապես նկատվում է անհատների մեջ, հատկապես նոր սերունդների շրջանում: Սոցիալական մեդիայի ու ինտերնետի կողմից առաջացած կախվածությունն այնպիսի լայն տարածում է գտել, որ դառնում է հիմնական սոցիալական ինտերակտոր՝ փոխելով մարդկանց միջանձնային հարաբերությունների ձևերը: Մարդիկ անընդհատ մնում են առցանց, ինչը հանգեցնում է նրանց անընդհատ տեղեկատվություն ստանալու ցանկությանը: Այսօրինակ վարքագիծը մարդկանց սովորական կյանքից զրկում է՝ կապված չլինելով հետադարձ շփումներից կամ ուղղակի կապերից **[2, էջ 78–101]**: Սոցիալական ցանցերի ազդեցությունը կարող է թվալ նուրբ, բայց այն դառնում է համատարած կախվածություն՝ մարդկանց համար երբեք չհերիքող հետաքրքրություն բխեցնող՝ նոր տեղեկություն, մեկնաբանություններ կամ հավանություններ ստանալու համար: Այդ դեպքում մարդիկ կարող են զգալ զրկանքներ, երբ նրանք չեն կարողանում մուտք գործել իրենց թվային աշխարհը՝ պատճառելով անհանգստություն, տագնապ կամ դեպրեսիա **[8, էջ 45–67]**: Կիրառման տարածումը մեծացել է նաև կազմակերպությունների ու պետությունների կողմից, ինչը հանգեցնում է նոր

տեխնոլոգիական կախվածության ձևերի: Դրանք հատկապես նկատելի են պետական մարմինների, առևտրային կազմակերպությունների և կորպորատիվ համակարգերի շրջանում, որտեղ կիրառվում են թվային ենթակառուցվածքներ, որոնք ապահովում են աշխատանքների արդյունավետությունը: Այսպիսի դեպքերում տեխնոլոգիաներն այնպիսի նշանակություն են ձեռք բերում, որ դրանցից կախվածությունը սկսում է աճել, և նույնիսկ փոքր կամ միջին ձախողումները կարող են լուրջ բացասական հետևանքների հանգել: Այսօրինակ պայմաններում ոչ միայն անհատները, այլ նաև կազմակերպությունները դառնում են թվային ենթակառուցվածքներից ու համակարգերից կախված՝ դառնալով առավել խոցելի կիբեռնհարձակումների համար **[4, էջ 45–59]**: Թվային տեխնոլոգիաների արագ զարգացման հետ համընթաց ստեղծվել են նոր բարդություններ, որոնցից մի քանիսը կապված են կիբեռանվտանգության հետ: Կիբեռնհարձակումների վտանգը, ինչպես նաև տվյալների գաղտնիության խախտումները, դարձել են ավելի տարածված, ինչի պատճառով մարդիկ և կազմակերպությունները ստիպված են հաճախակի արդիականացնել իրենց տեխնոլոգիական միջոցները և անվտանգության համակարգերը: Այս կախվածությունը չի սահմանափակվում միայն տեխնիկական միջոցներով, այն նաև իր հետ բերում է նոր սոցիալական, հոգեբանական ու գործնական մարտահրավերներ **[5, էջ 67–89]**: Համակարգերի կախվածությունը հաճախ հանգեցնում է կազմակերպությունների մեծագույն անկանխատեսելի ռիսկերին: Սովորաբար, կիբեռանվտանգության մեջ տեղի ունեցող խախտումները կարող են ստիպել կազմակերպություններին անցնել ժամանակավորապես անաշխատունակ վիճակի՝ թուլացնելով դրանց արդյունավետությունը: Այս կախվածությունները կարող են դառնալ ծանրագույն խնդիրներ՝ կազմակերպությունների ղեկավարության համար, որոնք բախվում են աշխատանքների դադարեցմանը կամ աննպատակ անջատումներին: Թվային կախվածությունների տարածումը հատկապես նկատելի է երիտասարդության շրջանում, որտեղ ինտերնետը և սոցիալական մեդիան դարձել են հիմնական կրթական և հաղորդակցման գործիքներ: Տեղեկատվությունը ներկայում վարակիչ բնույթ է ստանում, երբ մարդիկ սկսում են անհանգստանալ, եթե բաց են թողնում որևէ նորություն կամ չպատասխանելու սոցիալական ցանցում: Հասարակության այս փոփոխությունները հանգեցնում են մեծագույն հոգեբանական բարդությունների՝ որոշակի խիստ կախվածություն ձևավորելով **[1, էջ 103–120]**: Երիտասարդները, որոնք ավելի հաճախ օգտագործում են թվային տեխնոլոգիաներ, հաճախ ցուցաբերում են այնպիսի վարքագծերի, որոնք դառնում են կործանիչ՝ սկսելով ընտրել առցանց աշխարհը, այլ ոչ թե իրական կյանքը: Մեր ժամանակներում մարդկանց փոխազդեցությունը շատ դեպքերում տեղի է ունենում թվային պլատֆորմներում, որոնք ուղեկցվում են ներքին անհանգստությամբ՝ կապված ինքնագնահատականի, հավանությունների և մեկնաբանությունների հետ **[3, էջ 50–70]**:

Եզրակացություն

Թվային փոխակերպումների դարաշրջանում թվային կախվածությունների տարածումը ներկայացնում է մի կարևոր հարց, որը պետք է արժանանա լուրջ ուշադրության: Տեխնոլոգիաների զարգացմանը զուգընթաց՝ մարդիկ ավելի

մեծ կախվածություն են դրսևորում թվային հարթակներից՝ սկսած սոցիալական ցանցերից մինչև թվային ծառայությունների օգտագործում: Այսօր, երբ մարդկային կապերը, աշխատանքային գործընթացները և ամենօրյա կյանքը կատարվում են թվայնորեն, կախվածությունները կարող են ազդեցություն ունենալ ոչ միայն անհատների, այլև սոցիալական, տնտեսական ու հոգեբանական մակարդակներում: Սոցիալական մեդիայի, թվային խաղերի և ինտերնետային ծանոթությունների ազդեցությունը կարող են վնասել հոգեկան առողջությանը, մարդկանց արտադրողականությանը, և նրանց իրական աշխարհում հարաբերություններին: Այս հոդվածում ներկայացվեց, որ թվային կախվածությունների տարածումը պայմանավորված է ոչ միայն տեխնոլոգիաների արագ զարգացումով, այլև դրանց օգտագործման հասանելիությամբ և դրա սոցիալական ազդեցությամբ: Թվային ենթակառուցվածքների ճկունությունը և կայունությունը կարևորվում են հատկապես կազմակերպությունների ու պետությունների մասով, քանի որ դրանք մեծապես կախված են թվային համակարգերից և ենթակառուցվածքներից: Ավելին, պետք է փաստել, որ թվային կախվածությունները դարձել են համաշխարհային խնդիր, որը բացարձակապես չի սահմանափակվում միայն անհատական մակարդակով: Կախվածությունների տարածումը կարող է նաև ազդել պետությունների անվտանգության վրա, ինչպես նաև տնտեսության կայունության վրա, երբ թվային հարթակների անխափան գործարկումը դառնում է կենսական նշանակություն ունեցող խնդիր: Այս ամենը ընդգծում է անհրաժեշտությունը՝ իրականացնելու դիֆերենցիացված քաղաքականություն և միջոցառումներ, որոնք կկիրառվեն թվային կախվածությունների կանխարգելման և կառավարման համար: Կարիք կա նաև հասարակության և պետական մարմինների հետ համատեղ աշխատանքի՝ թվային կախվածությունների դեմ պայքարի արդյունավետության բարձրացման նպատակով: Արդյունքում, թվային կախվածությունները սպառնում են անտեսելու մարդու բնականոն զարգացումը և սոցիալական կապերը, ուստի դրանց կառավարման համար անհրաժեշտ է ոչ միայն գիտական մոտեցում, այլև լայնածավալ կրթություն ու գիտակցություն՝ հասարակության բոլոր շերտերի մեջ:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Finklo K., Wilson D., Cyber Addiction: A New Challenge of Our Time. New York: Taylor & Francis. 2019, pp. 103-120.
2. García R., Psychological Manifestations of Digital Addiction. Barcelona: Sierra Press. 2020 pp. 78-101.
3. Johnson M. The Negative Effects of Modern Technologies. Washington: Cowmer Press. 2018, pp. 50-70.
4. Krogan G., The Interconnection of Digital Technologies and Addictions. Paris: Devorc Press, 2018, pp. 45-59, 112-130.
5. Sanders, E. Addictions in the Digital Age: Social Media and Innovations. Cambridge: Cambridge University Press. 2021, pp. 67-89.
6. Smith H., Laumann M., The Impact of Social Media: Addiction and Social Environment. London: Hartford Publishing. 2017, pp 12-34, 89-102.
7. Thompson E. The Era of Digital Addictions. San Francisco: Techno Central. 2020, pp. 13-45.
8. Van Bergen T., Van den Berg D., Digital Addiction: Psychological Approaches and Prevention Methods. Moscow: Mahmood Group, 2019. pp. 45-67.